

Prof. dr Boris Krivokapić

MEĐUNARODNO JAVNO PRAVO

Treće izmenjeno i dopunjeno izdanje

Poslovni i pravni fakultet
Institut za uporedno pravo
Beograd, 2017

Recenzenti:

Dr Duško Dimitrijević
Prof. dr Rodoljub Etinski
Prof. dr Zoran Radivojević
Prof. dr Branko Rakić

Izdavači:

Poslovni i pravni fakultet Univerziteta „Union – Nikola Tesla“
Beograd, Knez Mihajlova 33; Mladenovac, Ive Andrića 2, www.ppf.edu.rs
381 (11) 3391641, 8232427, fpi.menadzment@gmail.com

Institut za uporedno pravo

Beograd, Terazije 41, www.comparativelaw.info/
+381 (11) 3322213, 3232611, institut@icl.org.rs

Za izdavače:

Prof. dr Milija Bogavac, za Poslovni i pravni fakultet
Prof. dr Vladimir Čolović, za Institut za uporedno pravo

Priprema i prelom:

Goran Skakić

Štampa:

GORAGRAF

Tiraž: 300 primeraka

Copyright:

Autor i izdavači zadržavaju sva prava. Reprodukcija pojedinih delova ili celine ove knjige nije dozvoljena

Slika na korici:

Šarl Lebrén (1619-1690) "Ulazak Aleksandra u Vavilon ili Aleksandrov trijumf", 1665, Luvr, Pariz – *Charles Le Brun, Entrée d'Alexandre dans Babylone ou Le triomphe d'Alexandre, Musée du Louvre*, upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c1/Charles_Le_Brun_-_Entry_of_Alexander_into_Babylon.JPG

Pošto su prethodna dva (iz 2013. i 2014) odavno rasprodata, u dogovoru sa izdavačima pripremio sam novo izdanje.

Radi se o veoma važnoj i zanimljivoj, ali isto tako i vrlo obimnoj i, što je ovde od posebnog značaja, živoj materiji, koja je podložna stalnim promenama. To je zahtevalo da u odnosu na prethodno izdanje knjiga pretrpi opsežne izmene i dopune. Mnoga pitanja izložena su na drugačiji i potpuniji načina, obrađeni su neki novi problemi, uneti su najnoviji statistički i drugi podaci, slučajevi iz prakse i slično.

Knjiga se ne bavi se materijom međunarodnog prava ljudskih prava i sloboda, zato što je to obrađeno u našim knjigama: Krivokapić Boris: *Zaštita manjina u međunarodnom i uporednom pravu*, I-III, Beograd 2004. i Paunović Milan, Krivokapić Boris, Krstić Ivana: *Međunarodna ljudska prava*, 6. izdanje, Beograd 2017.

Takođe, u odnosu na uobičajeni sadržaj sistemskih dela iz oblasti međunarodnog javnog prava, nije obrađena materija mirnog rešavanja međunarodnih sporova i prava oružanih sukoba (ratnog i humanitarnog prava). Tome je posvećena posebna i vrlo obimna knjiga ovog autora – „Mir i rat u međunarodnim odnosima i pravu”, Beograd 2017, koja uskoro izlazi iz štampe.

Izvori sa Interneta navedeni su bez „http://” odnosno „www” sem u onim slučajevima kada odnosne adrese „ne rade” bez toga. Svi izvori sa Interneta poslednji put su konsultovani 4.4.2017.

Boris Krivokapić

SADRZAJ

SKRAĆENICE	19
------------------	----

DEO PRVI **POJAM, RAZVOJ I OSOBENOSTI MEĐUNARODNOG PRAVA**

Glava I **POJAM MEĐUNARODNOG PRAVA**

I. POJAM I NAZIV MEĐUNARODNOG PRAVA.....	27
1. Pojam međunarodnog prava	27
1. <i>Unutrašnje i međunarodno pravo</i>	27
2. <i>Razne definicije međunarodnog prava</i>	28
3. <i>Pojam savremenog međunarodnog prava</i>	41
2. Naziv međunarodnog prava	44
II. RAZVOJ MEĐUNARODNOG PRAVA	46
1. Nastanak i razvoj međunarodnog prava	46
2. Činioci koji su uticali na razvoj međunarodnog prava.....	58
3. Sadašnji trenutak i perspektive.....	59

Glava II **OSOBENOSTI MEĐUNARODNOG PRAVA**

I. MEĐUNARODNO PRAVO KAO OSOBEN PRAVNI POREDAK ...	63
1. Međunarodno pravo kao pravo	63
2. Osobnosti međunarodnog prava	67
II. SANKCIJE U MEĐUNARODNOM PRAVU	70
1. Pojam	70
2. Vrste sankcija u savremenom u međunarodnom pravu.....	73
3. Sankcije koje primenjuju države	78
4. Sankcije međunarodnih organizacija	83
5. Sankcije međunarodnih sudova.....	86

6. Sankcije ostalih subjekata 88
 7. Sankcije kao sastavni deo savremenog međunarodnog prava. 88

Glava III

**PODELA MEĐUNARODNOG PRAVA
 I ODNOS SA DRUGIM PRAVNIM PORECIMA**

- I. PODELA MEĐUNARODNOG PRAVA I RAZLIKOVANJE
 OD SLIČNIH POJAVA 93
 1. Podela međunarodnog prava 93
 2. Međunarodno pravo i neke slične pojave 106
- II. ODNOS MEĐUNARODNOG I UNUTRAŠNJEG PRAVA 108
 1. Uzajamni uticaji i povezanost 109
 2. Problem jače pravne snage (hijerarhija normi) 112
 3. Načini (tehnike) primene međunarodnog prava odnosno
 njegovog unošenja u unutrašnji pravni poredak 121

DEO DRUGI

IZVORI MEĐUNARODNOG PRAVA

Glava I

IZVORI MEĐUNARODNOG PRAVA

- I. POJAM I VRSTE IZVORA 125
 1. Pojam i vrste izvora međunarodnog prava 125
 2. Hijerarhijski odnos izvora međunarodnog prava. 128
- II. OBIČAJNA PRAVNA PRAVILA 133
 1. Pojam i vrste. 133
 2. Elementi 134
 3. Dokazivanje i obaveznost. 136
 4. Gašenje i promena međunarodnopravnog običaja 138
- III. MEĐUNARODNI UGOVORI 138
 1. Pojam i funkcije. 139
 2. Nazivi međunarodnih sporazuma 141
 3. Podela 146
 4. Pravna obaveznost i dokazivanje 154

IV. OPŠTA PRAVNA NAČELA	155
V. POMOĆNI IZVORI MEĐUNARODNOG PRAVA	161
1. Sudska praksa	161
2. Doktrina kao izvor međunarodnog prava.....	166
VI. JEDNOSTRANI AKTI DRŽAVA.....	171
1. Pojam i vrste.....	171
2. Dejstvo na sopstveni pravni položaj.....	174
3. Dejstvo na pravni položaj drugih	178
VII. ODLUKE MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA.....	182
VIII. PRAVIČNOST	185
IX. KODIFIKACIJA MEĐUNARODNOG PRAVA.....	187
1. Pojam	187
2. Vrste kodifikacije.....	188

Glava II

PRAVILA MEĐUNARODNOG UGOVORNOG PRAVA

I. MEĐUNARODNO UGOVORNO PRAVO	192
II. FORMA I SASTAVNI DELOVI UGOVORA	194
1. Forma	194
2. Sastavni delovi.....	194
III. TEKST UGOVORA. UGOVORNE KLAUZULE	198
1. Tekst ugovora.....	198
2. Ugovorne klauzule	199
IV. JEZIK MEĐUNARODNIH UGOVORA	201
V. POSTUPAK ZAKLJUČENJA UGOVORA.....	203
1. Inicijativa	204
2. Pregovori	205
3. Sastavljanje i usvajanje (adopcija) teksta ugovora	206
4. Overavanje (autentifikacija) teksta ugovora	208
5. Pristanak na obavezivanje ugovorom.....	209
6. Registrovanje i deponovanje međunarodnih ugovora.....	215
VI. DEJSTVO UGOVORA	217
1. Dejstvo ugovora prema subjektima	217

1. Dejstvo prema ugovornicama	217
2. Dejstvo prema trećim subjektima	222
2. Dejstvo ugovora na druge ugovore.	225
3. Teritorijalno dejstvo ugovora	227
4. Vremensko dejstvo ugovora	230
1. Stupanje ugovora na snagu	230
2. Suspenzija ugovora	232
3. Prestanak dejstva ugovora	233
4. Intertemporalno pravo	235
5. Retroaktivno dejstvo	236
VII. TUMAČENJE UGOVORA	238
1. Pojam tumačenja	238
2. Vrste tumačenja	239
VIII. SREDSTVA ZA OBEZBEĐENJE IZVRŠENJA UGOVORA	243
IX. REVIZIJA MEĐUNARODNIH UGOVORA	245
X. PONIŠTAJ MEĐUNARODNIH UGOVORA	246
XI. SUKCESIJA U ODNOSU NA MEĐUNARODNE UGOVORE	248
XII. DEJSTVO RATA NA MEĐUNARODNE UGOVORE	250

DEO TREĆI
SUBJEKTI MEĐUNARODNOG PRAVA

Glava I
MEĐUNARODNA ZAJEDNICA
I SUBJEKTI MEĐUNARODNOG PRAVA

I. MEĐUNARODNA ZAJEDNICA	255
II. POJAM SUBJEKTA MEĐUNARODNOG PRAVA	257
1. Pojam	257
2. Elementi punog subjektiviteta	259
3. Vrste subjekata međunarodnog prava	260

Glava II
DRŽAVE

I. OPŠTE	265
1. Država kao osnovni subjekt međunarodnog prava	265
2. Pojam i konstitutivni elementi	266
II. PRIZNANJE DRŽAVE I VLADE	267
1. Priznanje u međunarodnom pravu	267
2. Priznanje s obzirom na način na koji se daje	267
3. Priznanje s obzirom na subjekte koji se priznaju	269
III. POSEBNI SLUČAJEVI.	277
1. Realna unija	277
2. Federacija	278
3. Zavisne države	279
4. Nepriznati režimi	284
5. Stalno neutralne države	287
IV. OSNOVNA PRAVA I DUŽNOSTI DRŽAVA	288
1. Osnovna prava država	289
2. Osnovne dužnosti država.	304
V. NADLEŽNOST DRŽAVA	307
1. Pojam nadležnosti države	307
2. Vidovi državne nadležnosti	308
VI. MEĐUNARODNA ODGOVORNOST DRŽAVA.	313
1. Moralno-politička i političko-pravna odgovornost	313
2. Građanska odgovornost	314
VII. SUKCESIJA DRŽAVA	320
1. Identitet i kontinuitet države	320
2. Sukcesija država.	322
VIII. KVAZIDRŽAVE	326
1. Prividne države	327
2. „Krnje”, nepotpune države	329
3. Zavisne teritorije	331
4. Federalne, autonomne i slične jedinice	335
5. Ustanici i oslobodilački pokreti	338
6. Teritorije pod međunarodnom upravom.	341

Glava III
MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE

I. POJAM	351
II. NASTANAK I RAZVOJ	352
1. Duhovne preteče	352
2. Traganje za međunarodnim mirom	353
3. Saradnja država u oblasti ekonomije, saobraćaja i dr.	355
4. Društvo naroda	357
III. KONSTITUTIVNI ELEMENTI	358
IV. RAZLIKE U ODNOSU NA SUBJEKTIVITET DRŽAVA	364
V. VRSTE MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA	364
VI. KVAZIMEĐUNARODNE ORGANIZACIJE	367
1. Zajednice država	368
2. Međunarodni sudovi	374
3. Ugovorna tela	376
4. Transnacionalne (prekograniczne) nedržavne organizacije i udruženja	382

Glava IV
UJEDINJENE NACIJE

I. OSNOVNI PODACI	399
1. Nastanak	399
2. Povelja UN	401
3. OUN – osnovni podaci	403
4. Ciljevi i načela	405
II. GLAVNI ORGANI	405
1. Generalna skupština	406
2. Savet bezbednosti	409
3. Ekonomski i socijalni savet (ECOSOC)	412
4. Starateljski savet	413
5. Međunarodni sud pravde	414
6. Sekretarijat UN	418
III. SLUŽBENICI UJEDINJENIH NACIJA	421
1. Opšte	421
2. Mehanizmi za zaštitu prava službenika UN	422

IV. SPECIJALIZOVANE AGENCIJE UN	424
1. Opšte.....	424
2. Specijalizovane agencije UN	426
3. Fondovi i programi UN	438
4. Organizacije koje nisu specijalizovane agencije UN ali tesno saraduju sa UN	442
V. DOSADAŠNJI RAD I REFORMA UN	445
1. Doprinos UN čovečanstvu.....	445
2. Potreba reforme.....	451
3. Reforma i njeni mogući pravci	465

Glava V

REGIONALNE ORGANIZACIJE

I. POJAM I ULOGA REGIONALNIH ORGANIZACIJA.....	468
II. NAJVAŽNIJE REGIONALNE ORGANIZACIJE U EVROPI.....	469
1. Savet Evrope.....	469
2. Evropska unija.....	471
III. NAJVAŽNIJE REGIONALNE ORGANIZACIJE SA ČLANICAMA IZ EVROPE I DRUGIH DELOVA SVETA	476
1. Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi (OEBS)	477
2. Organizacija Severnoatlantskog ugovora (NATO).....	479
IV. OSTALE REGIONALNE ORGANIZACIJE	483
1. Organizacija američkih država	484
2. Afrička unija	484
3. Regionalne organizacije sa članstvom iz odgovarajućeg geografskog područja	486
4. Organizacije sa članstvom iz raznih delova sveta.....	489

Glava VI

OSTALI SUBJEKTI

I. SUBJEKTI SUI GENERIS.....	494
1. Sveta stolica	494
2. Malteški viteški red	498

II. POJEDINCI I GRUPE.....	500
1. Pojedinci.....	500
2. Grupe.....	504
3. Čovečanstvo.....	517

DEO ČETVRTI

DIPLOMATSKO-KONZULARNO PRAVO MEĐUNARODNO PREDSTAVLJANJE GLAVNIH SUBJEKATA MEĐUNARODNOG PRAVA

Glava I

DIPLOMATIJA. DIPLOMATSKO PRAVO

I. DIPLOMATIJA	521
1. Pojam i razvoj	521
2. Diplomate.....	533
3. Funkcije i vrste.....	539
4. Oblici predstavljanja država u međunarodnim odnosima	546
5. Predstavljanje međunarodnih organizacija i drugih subjekata.....	550
II. DIPLOMATSKO PRAVO (PRAVO MEĐUNARODNOG PREDSTAVLJANJA).....	552
1. Pojam	552
2. Pravni izvori.....	553
III. DIPLOMATSKE I KONZULARNE PRIVILEGIJE I IMUNITETI..	554
1. Pojam i razlozi postojanja	554
2. Vrste	560
3. Opšta pravila o privilegijama i imunitetima	561

Glava II

ORGANI UNUTAR DRŽAVE ZA VOĐENJE MEĐUNARODNIH ODNOSA

I. PARLAMENT	564
II. ŠEF DRŽAVE	568
III. VLADA I ŠEF VLADE.....	571

1. Vlada	571
2. Članovi vlade	572
IV. MINISTAR I MINISTARSTVO INOSTRANIH POSLOVA	574
1. Ministar inostranih poslova	574
2. Ministarstvo inostranih poslova	576
V. OSTALI PREDSTAVNICI DRŽAVA KOJI NISU DIPLOMATSKO-KONZULARNI PREDSTAVNICI	578

Glava III
STALNE DIPLOMATSKE MISIJE

I. DIPLOMATSKI ODNOSI	580
1. Diplomatski odnosi	580
2. Diplomatske funkcije	582
II. DIPLOMATSKA MISIJA	584
III. OSOBLJE DIPLOMATSKE MISIJE	589
1. Opšte	589
2. Diplomatsko osoblje	590
3. Administrativno-tehničko osoblje diplomatske misije	594
4. Poslužno osoblje	595
5. Članovi porodica članova osoblja diplomatske misije	596
IV. ŠEF DIPLOMATSKE MISIJE	597
1. Pojam, klase i rang	597
2. Imenovanje	599
3. Povlačenje ambasadora	601
4. Otpравниk poslova i slične ustanove	602
V. DIPLOMATSKA PREPISKA	604
1. Spoljna diplomatska prepiska	604
2. Interna diplomatska prepiska	605

Glava IV
SPECIJALNE MISIJE

I. SPECIJALNE MISIJE	609
II. POSEBNI SLUČAJEVI	611

Glava V
MULTILATERALNA DIPLOMATIJA

1. Pojam	614
2. Multilateralna <i>ad hoc</i> diplomatija (međunarodni kongresi, samiti i konferencije)	615
3. Stalne misije pri međunarodnim organizacijama	619
4. Opšte karakteristike i perspektive multilateralne diplomatije	622

Glava VI
KONZULI

I. POJAM I OSNOVNE OSOBENOSTI	623
1. Konzuli, konzularni odnosi, konzularno pravo	623
2. Razlike konzula u odnosu na diplomatske predstavnike	631
3. Kumulacija diplomatskih i konzularnih funkcija	634
II. KONZULAT, KONZULARNE PROSTORIJE	635
III. OSOBLJE KONZULATA	637
1. Osoblje konzulata i konzularno osoblje	637
2. Konzularni funkcioner	637
3. Konzularni službenici i poslušno osoblje	646
4. Članovi porodica članova konzulata	647
IV. KONZULARNA POŠTA	648

Glava VII
MEĐUNARODNA ZAŠTITA PREDSTAVNIKA DRŽAVA

I. ATENTAT U DOMAĆOJ DRŽAVI	649
II. ATENTATI I DRUGI NAPADI U INOSTRANSTVU	652
1. Značaj problema	652
2. Zločini protiv međunarodno zaštićenih lica	656

DEO PETI
PROSTORI U MEĐUNARODNOM PRAVU

Glava I
**PROSTORNA DIMENZIJA
MEĐUNARODNOG PRAVA**

1. Uvod	661
2. Podela prostora sa stanovišta međunarodnog prava	662

Glava II
DRŽAVNA TERITORIJA

I. POJAM DRŽAVNE TERITORIJE	667
1. Trodimenzionalni prostor	667
2. Omeđenost državnim granicama	669
3. Suverena vlast države	673
II. NAČINI STICANJA DRŽAVNE TERITORIJE	677
1. Pokoravanje	679
2. Priraštaj	683
3. Mirna okupacija (mirno zauzeće)	686
4. Održaj	691
5. Ustupanje (cesija)	692
6. Plebiscit	694
7. Presuđenje	697
8. Raspolaganje u ime međunarodne zajednice	699
9. Sticanje područja na moru	701
III. NAČINI GUBLJENJA DRŽAVNE TERITORIJE	703
1. Opšte	703
2. Posebne situacije	705
IV. DRŽAVNE GRANICE	707
1. Državna granica i granična linija	707
2. Vrste državnih granica	710
3. Povlačenje državnih granica	714
1. <i>Osnovno pravilo</i>	715
2. <i>Opšta pravila</i>	718
3. <i>Posebna pravila</i>	719
4. <i>Postupak povlačenja državne granice</i>	730

4. Pogranični režim	734
5. Pogranične zone	738
V. NEPOVREDIVOST DRŽAVNE TERITORIJE	739
1. Načelo teritorijalnog integriteta	739
2. Granični sporovi i incidenti	745

Glava III

MEĐUNARODNO REČNO PRAVO

I. NACIONALNE I MEĐUNARODNE REKE	749
1. Nacionalne reke	749
2. Međunarodne reke	749
II. PRAVNI POLOŽAJ DUNAVA	755

Glava IV

PRAVO MORA

I. MORE I NJEGOV ZNAČAJ	759
1. More	759
2. Značaj mora	760
3. Međunarodnopravni problemi u vezi sa morem	762
II. MEĐUNARODNO PRAVO MORA	763
III. OSNOVNI POJMOVI I INSTITUTI PRAVA MORA	765
1. Nautička milja	765
2. Polazna linija	765
3. Brod	766
IV. DELOVI MORA PREMA PRAVNOM POLOŽAJU	778
1. Delovi mora pod suverenitetom obalne države (obalno more)	779
1. <i>Unutrašnje morske vode</i>	779
2. <i>Teritorijalno more</i>	785
3. <i>Arhipelaško more</i>	793
2. Delovi otvorenog mora nad kojima obalna država ima određena prava	797
1. <i>Spoljni morski pojas</i>	797
2. <i>Epikontinentalni pojas</i>	800
3. <i>Isključiva ekonomska zona</i>	801

3. Delovi mora nad kojima sve države imaju određena prava	804
1. <i>Otvoreno more</i>	804
2. <i>Međunarodna zona</i>	807
4. Posebne situacije	809
1. <i>Moreuzi</i>	809
2. <i>Kanali</i>	812
3. <i>Zatvorena ili poluzatvortena mora</i>	816
V. MEĐUNARODNI ORGANI I TELA U MATERIJU PRAVA MORA . .	817
VI. OSTALA PITANJA	818
1. Izbegavanje sudara na moru	819
2. Spasavanje i pružanje pomoći na moru	820
3. Zagađivanje mora	821
4. Međunarodna krivična dela na moru i u vezi sa morem	827

Glava V

VAZDUŠNA OBLAST

I. VAZDUŠNA OBLAST	843
1. Pojam i značaj	843
2. Osnovni problemi	843
II. SPREČAVANJE ZAGAĐENJA VAZDUHA I PROPADANJA VAZDUŠNOG OMOTAČA	844
1. Zagađenje vazduha	844
2. Propadanje ozonskog omotača	848
III. VAZDUŠNI SAOBRAĆAJ	851
1. Vazdušni saobraćaj	851
2. Vazduhoplovstvo (avijacija)	851
3. Aerodrom	854
4. Vazdušni put, vazdušni koridor, vazdušna linija	856
5. Vazduhoplovno pravo	858
6. Međunarodna organizacija za civilno vazduhoplovstvo	859
IV. MEĐUNARODNA KRIVIČNA DELA PROTIV BEZBEDNOSTI VAZDUHOPLOVA	860
1. Opšte	860
2. Pravno regulisanje	863

Glava VI
KOSMIČKO PRAVO

I. KOSMOS.....	867
1. Kosmos.....	867
2. Kosmičko pravo.....	869
II. PRAVNI POLOŽAJ KOSMOSA, NEBESKIH TELA, KOSMONAUTA I KOSMIČKIH OBJEKATA.....	872
1. Pravni položaj kosmičkog prostranstva.....	872
2. Pravni položaj nebeskih tela.....	874
3. Kosmonauti.....	876
4. Kosmički objekti.....	878
OSNOVNA LITERATURA.....	883
INDEKS.....	892